

УДК: 94 "18":75

Віктор ФІЛАС

ВІДПОЧИНОК, ШИНОК ТА ЖІНКА У ПОДОРОЖНЬОМУ ПОБУТІ ЧУМАКІВ (ЗА КАРТИНАМИ І.К. АЙВАЗОВСЬКОГО)

Проаналізовані картини на чумацьку тематику роботи І. Айвазовського та проведені паралелі з фольклорними даними і інформацією подорожних записів Г.П. Данилевського та А.С. Афанасьєв-Чужбинського. Зазначається, що відхилення від реалізму у зображенні — це не помилка художника, а необхідність, за допомогою якої художник намагається передати максимум інформації про чумацький побут. Аналіз робіт І. Айвазовського дав змогу визначити роль шинка та жінки у подорожньому побуті чумаків.

Ключові слова: візуальне джерело, жінка, подорожній побут, І. Айвазовський, шинок, чумаки.

© В. ФІЛАС, 2018

Твори образотворчого мистецтва зазвичай займають в історичних студіях місце візуального обслуговування тексту, усього лише підвищуючи його сприйняття і привабливість, хоча можуть допомогти в отриманні нових історичних фактів. Зображальні джерела є такими ж свідченнями та відбитками історичної реальності, як і писемні, усні, речові та ін. Окрім того, часто не враховується та обставина, що зображення, створене, насамперед, сучасником та очевидцем, може дати наочне уявлення про ідеологію епохи, побут, етнічні риси, події тощо. Особливої уваги потребують такі джерела, як твори живопису, які створювались в часи, коли ні кінематографу, ні фотографії, ні, тим більше, телебачення не було. Вони цікаві і прості в естетичному сприйнятті, але дещо складні для історика у джерелознавчому розумінні. Багато з цих джерел можуть містити цікаву, а іноді і несподівану інформацію. Серед таких джерел значне місце займає творчий доробок великого мариніста І. Айвазовського.

Діяльність І. Айвазовського стала предметом вивчення ще за життя художника в ХІХ ст. Так, його творчість знайшла відображення в історика, журналіста, громадського діяча, редактора одного з найпопулярніших і найавторитетніших історичних видань Росії «Русская старина» М. Семевського [15; 16]. У 1888 р. «Правительственный вестник» опублікував статтю архітектора та історика мистецтва Л. Мазірова, присвячену ювілею художника [10]. Відразу ж після смерті великого мариніста в 1900 р. вийшла книга біографа М. Кузьміна «И.К. Айвазовский и его произведения» [9]. На початку ХХ ст. з'являються роботи мистецьких критиків Н. Ніколаєвої, В. Геймана [6; 11]. У середині — другій половині ХХ ст. до творчості художника зверталися мистецтвознавці та історики мистецтва такі як В. Яковлев, Л. Вагнер, Н. Григорович [5; 20]. Окремо стоять фундаментальні дослідження художника і мистецтвознавця М. Барсамова, в яких представлена повна картина творчого шляху живописця і характеризуються особливості техніки створення його картин [2; 3; 4]. Наприкінці ХХ — на початку ХХІ ст. творчість І. Айвазовського знаходилася в колі інтересів В. Пилипенка, Ш. Хачатуряна, М. Саргсяна, М. Жабцева та ін. [8; 12; 14; 18]. Всі перераховані ключові роботи та інші подібні праці, по-перше, мають яскраво виражений публіцистичний, мистецтвознавчий характер; по-друге, в оповідній формі висвітлюють різні боки життя та творчості І. Айвазовського; по-третє, на загальному рівні атрибутують сюжети картин.

Питанню детального аналізу зображеної інформації у картинах І. Айвазовського та визначенню їх інформаційного потенціалу увага не приділялась. З огляду на це деякі положення нашої публікації можуть бути актуальними.

Однією з маловідомих та недосліджених граней творчості І. Айвазовського є художня фіксація чумацької повсякденності. Хоча загальновідомо, що І. Айвазовський реалізував свій талант як видатний художник-мариніст.

І. Айвазовський належав до тих нечисленних митців, які могли випустити зі своєї майстерні завідомо слабкі роботи з точки зору мистецтва. Такі художники не відносились вкрай суворо до своїх робіт, без кінця ні переробляли, ні доповнювали свої полотна, та не випускали тільки ті роботи, які задовольняли їх самих [2, с. 10—11]. Тим самим суб'єктивність автора, в тому числі й І. Айвазовського, справляє значно менший вплив на достовірність повідомлення, яким виступає картина.

Роботам на чумацьку тематику І. Айвазовського притаманні статичність та розміреність. Тому ця тематика була нетиповою для класичного сприйняття стилю художника. Цей факт відзначали навіть сучасники мариніста. Мистецтвознавець І. Ніколаєва на початку ХХ ст., порівнюючи морські та степові пейзажі І. Айвазовського, дуже різко піддавала критиці його степову тематику: «...В этих пейзажах (морских. — В. Ф.) мотивы всегда были поэтичны и красивы по краскам, но великий мастер оказывался совершенно бессильным изображать что-либо другое. Живопись этих пейзажей (степовых. — В. Ф.) всегда оказывалась бессильной, и рисунки такими неумельными, что являлись даже сомнения, Айвазовский ли писал эти полотна...» [11, с. 27—28].

Як зазначав М. Барсамов, великою заслугою І. Айвазовського є те, що він перший творчо сприйняв та відтворив у живопису образи безбережного простору південноукраїнських степів. До І. Айвазовського південний степ ніколи не ставав сюжетом для творів живопису. Красу степних просторів, південних місячних ночей, велич Дніпра у живопису відкрив саме він [4, с. 56]. Інтерес І. Айвазовського до чумацької тематики був не випадковий. Чумаки неодноразово зустрічались художнику, коли він навесні зазвичай повертався до рідної Феодосії з чергової поїздки до Петербурга через Нижнє Подніпров'я,

або навпаки їхав до столиці. Чумаки та їх валки, які він бачив під час своїх подорожей, злились у свідомості митця у єдиний образ південного степу, ставши одним із ключових неприродних елементів цього образу поряд з вітряками. Починаючи з 50-х років ХІХ ст. у І. Айвазовського масово з'являються картини, не пов'язані з морем. Під час цих подорожей І. Айвазовський створив багато ескізів та записів, що лягли в основу картин «чумацької» серії. Полотно І. Айвазовського на чумацьку тематику містять потужний та наразі нерозкритий інформаційний потенціал, що проливає світло на деякі питання побуту чумаків в дорозі, зокрема відпочинку, а також ролі шинка та жінки.

Наразі відомо про дві роботи, що найкраще демонструють чумацький побут на відпочинку. Це роботи «Чумаки на відпочинку» та «Млини».

На картині І. Айвазовського «Чумаки на відпочинку», яку митець створив у 1855 р., зображено епізод повсякденності чумаків, які розташувались у степу на привалі. Картина знаходиться на зберіганні в Національному художньому музеї Республіки Білорусь у Мінську. На передньому плані зображено детально промальовані чотири вози. Біля них сидить група чумаків, що готує їжу на багатті. Один з чумаків лагодить зброю. На одному з возів сидить півень — незмінний супутник чумаків. Про роль півня у чумацькій повсякденності згаданий відомий письменник та публіцист Г. Данилевський у своєму нарисі «Чумаки» писав: «Но прежде еще чумаки обыкновенно на передний воз, по старинному обычаю, берут петуха. Этот петух сперва привязывается там за ногу, а потом осваивается и совершенно свыкается с нравами табора. В безлюдных пустынях, по ночам, когда очередные чумаки в стороне по дороге пасут волов, он криком своим даёт знать в потёмках, где возы. По нём узнают часы, когда ночь, когда полночь и скоро ли рассвет. Но, кажется, скорее всего петух мил скитальцам особенно тем, что в глухих степях, оглашая дикие пустыни своим криком, напоминает чумакам и родное село, и родную кровлю» [7, с. 423].

Зліва на картині теж зображено частину валки на привалі. Справа — річка, яка впадає в іншу ріку, та воли, що пасуться. Вже згаданий публіцист Г. Данилевський так описував чумацький побут на відпочинку «...Нет ничего живописнее вечерних чумацких

перевалов. Вози поставлені чотирихугольником, по п'яти і десяти возов в ряд з кожної сторони. Внутрі цих затишій разводяться костри; на костри ставляться залізні треножки з прицепленим котелком. Волів ночні сторожа гонять по дорозі далі, на менше истоптану поляну... Поки каша поспіє і сон ще не смежил усталых глаз, идут рассказы о старине, о прежних годах чумачества, говорятся сказки, выкладываются барыши, вспоминаются родичи. У кого обломался воз, тот чинит колесо, подводит новую ось, скручивает верёвкой обод или спицу, пригоняет новый шкворень. Наутро на месте ночлега остаётся постоянно немало щепок и стружек...» [7, с. 425]. Як бачимо, за Г. Данілевським чумаки розташовували свої вози чотирикутником, щоб загорітись від вітру та небезпеки. Про це говорять і інші джерела. У І. Айвазовського ж ці вози розташовано в ряд справа наліво. Ця з першого погляду «дилетантська» неточність має, на наш погляд, своє пояснення. І. Айвазовський намагався як можна інформативніше показати побут чумаків і тому він наче розгорнув цей чотирикутник у лінію, аби продемонструвати побут. Тобто І. Айвазовський використав засіб, який у кресленні має назву «розгортання», коли деталь зображують «умовно розгорнутою», тим самим збільшуючи її наочну інформативність. Можна сказати, що І. Айвазовський не малював епізод сюжету, а креслив його. Намагання підвищити інформативність зображення говорить, в першу чергу, про бажання донести повну, достовірну інформацію про подію. Використовуючи цей прийом, І. Айвазовський підсилює інформативні можливості картини.

Друга картина цієї групи має назву «Млини». Написана вона була у 1858 р., куплена приватним колекціонером та знаходилась у Москві [17, с. 304]. Зараз полотно зберігається у фондах Національного художнього музею Азербайджану. На цій картині зображено на передньому плані чумацьку валку, що відпочиває, очікує свою чергу на переправу. Валку зображено у сутінках, тому її деталізація слабо виражена. Зліва зображено переправу, на якій переправляється чумацька мажа через Дніпро. Вздовж ріки з правого боку зображено два млини та хутір. Тут постає питання про визначення місцевості, де розвивається сюжет картини. Чумацьких переправ було декілька, але найбільш відомою була Бериславська. До

того ж тип млинів, зображених на картині, присутній і в інших картинах на тему Нижнього Подніпров'я. Наприклад, «Камиші на Дніпрі поблизу Олешків», «Закат. Млини», «Вітряні млини в степу при заході сонця» тощо. Якщо вірити трьохверстовій карті Шуберта, то Бериславська переправа чи не єдина, яка знаходилась поблизу хуторів з млинами. Відомий мандрівник та письменник Афанасьєв-Чужбинський теж відмічає наявність великої кількості млинів у Бериславі: «...С какой стороны вы не подъезжали бы к Бериславу, по дороге из Екатеринослава, Херсона или Симферополя, вдали ещё вы заметите густую толпу крылатых мельниц...» [1, с. 275]. На основі цього можна дійти висновку, що сюжет картини «Млини» відображає південну окраїну міста Берислава, де й розташовувалась переправа.

Таким чином, у цих двох картинах третьої тематичної групи І.К. Айвазовський відобразив основні елементи чумацького побуту на відпочинку після дороги та змушеному відпочинку під час очікування черги на переправі.

Наступною складовою інформаційного потенціалу робіт І. Айвазовського в контексті подорожнього побуту чумаків було висвітлення ролі шинка. Наразі відомо про дві такі роботи. Побудова структури композиції картин ідентична, але зображення головних елементів деталізовані та не є подібними. Обидві картини у мистецтвознавчій літературі з різних причин отримали назву «Чумаки у Малоросії». З огляду на зображення різних пір року на картинах, доцільно умовно їх розділити на картину літнього та зимового періоду.

Ці дві картини, створені в середині 50-х років XIX ст., важко точно географічно ідентифікувати, лише можна сказати, що сюжет картини розвивається десь на широких просторах Наддніпрянщини. Картина «Чумаки у Малоросії» (літній період) маловідома та представлена широкому загалу лише у достатньо рідкому виданні М. Кузьміна «Айвазовский и его произведения», що вийшло в 1901 р. у Санкт-Петербурзі у видавництві Ф. Булгакова [9, с. 55]. На цій картині зображено зліва направо чумацьку валку з двох возів, яка стоїть поряд з шинком та постійним двором. На валці у повний зріст стоїть жінка середніх літ і щось промовляє до чумаків, які групою стоять біля шинка. На задньому плані видніється вітряк.

Досить цікавою є картина «Чумаки у Малоросії» (зимовий період). Картина зараз зберігається у фондах Державного російського музею (Санкт-Петербург). Вона у 1855 році була куплена нащадком російського престолу, а потім імператором Олександром II на виставці в Імператорській академії мистецтв. Це єдина з відомих картин на чумацьку тематику, де сюжет розвивається у зимовий період, коли чумаки повертались додому, продавши сіль. Зліва направо зображена чумацька валка, яка потрохи губиться за горизонтом. У правій частині картини зображено корчму. Центральним елементом картини є група з двох чумаків у дорогих жупанах та шинкар-єврей, ногу якого обіймає маленька дитина. Доброзичливий шинкар-єврей пригощає чумаків горілкою аби затягти чумаків до шинка, де б вони залишили частину своїх грошей.

*Рано встає, вино бере —
Всіх людей частує...
Що одну квартиру випиває, —
Другу наливає;
Ой хто прийде у жупані,
Братом називає [13, с. 70].*

До речі тема пияцтва досить широко представлена у чумацькому фольклорі:

*Против воли, против вози,
Против ярма і занози,
А сам блука по дорозі
Та пролива гіркі сльози.*

Або:

*Або піду утоплюся,
Або де до хур наймуся:
Буду чужі воли гнати,
Бо хочу чумакувати!
Бодай пани тії живи
Що горальні построїли:
Якби не тая сивуха
Давно б загинув, як та муха,
Потіль буду пити
Поки на світі буду жити [13, с. 129].*

Шинок був невід'ємною складовою чумацької повсякденності в дорозі. Зазвичай ці заклади належали євреям. Павло Рябков, відомий дослідник звичаїв та побуту чумацтва, зазначав, що чумаки були байдужі до єврейського питання, хоча євреї як економічний фактор грали в їх житті важливе посередницьке значення. Окрім шинків євреям також належали випаси, перевози тощо, що, в свою чергу не

могло не позначитись на характері стосунків з чумаками. У П. Рябкова ці стосунки представлені більш-менш нейтральними. Так, на основі усно-історичних свідчень він наводить загальну думку чумаків про стосунки з євреями, в принципі позбавлені ворожечі: «Було усяке, но чтоб жиди особенно обирали их (чумаків. — В. Ф.) — этого нельзя сказать» [13, с. 55]. І, як бачимо з картини І. Айвазовського, чумакам пропонувалось те, чого вони хотіли і бажали та в чому були зацікавлені після виснажливої дороги. Зацікавлений був у чумаках і шинкар, який знав, що вони йдуть додому, продавши сіль і тому мають гроші. Така взаємна зацікавленість, зображена на картині, робила взаємовигідними відносини шинкарів та чумаків, що підтверджує думку П. Рябкова. Якщо б чумаки йшли з Криму без грошей, то шинкар більш за всього не зупиняв би чумаків. Тобто сюжет картини міг і не відбутися.

Останнім елементом інформаційного потенціалу робіт І. Айвазовського в контексті тематики даної публікації є місце жінки в подорожньому побуті чумаків. Найбільше це проявилось в роботах «Обоз чумаків», «Український пейзаж з чумаками» та «Ніч на Україні».

Полотно «Обоз чумаків», було написано в 1862 р. та зберігається у Феодосійській картинній галереї. Сюжет роботи територіально відноситься до Нижнього Подніпров'я. На другому плані справа зображено широку водойму, зліва — хутори з млинами. Такий тип млинів теж присутній на картинах І. Айвазовського «Каміші на Дніпрі поблизу Олешків» і «Млини». Навантажена сіллю валка йде ліворуч Дніпра, який як раз нижче Берислава широко розливається. Можна говорити, що сюжет картини відтворює момент руху валки на шляху до Каховки у напрямку бериславської переправи.

На рубежі 70-х років І.К. Айвазовський пише серію з двох картин. Перша картина «Український пейзаж з чумаками», написана у 1869 р., та зберігається у Третьяковській галереї (м. Москва). На картині зображена чумацька валка, що проходить вздовж хати з вогнем у вікні та дверях на передньому плані. На задньому на плані видно село та млин. Зображена валка за правилами лінійної перспективи зліва направо. Чіткість валки поступово зникає у глибину картини та потрохи розчиняється у просторі і зникає. У валці можна виокремити п'ять возів.

Друга картина має назву «Ніч на Україні» та зберігається зараз у Новгородському державному об'єднаному музеї-заповіднику. Створена вона була у 1871 р. На передньому плані картини зображено чумацьку валку також з п'яти возів, яка рухається по дузі зліва направо у брід через степову річку. На задньому плані у тіні ночі зображено хату з вогнем у вікні.

Спільним для двох останніх картин є те, що:

- сюжети картин розвиваються у тій самій степовій місцевості;
- чумацька валка з п'яти возів зображена одна й та ж;
- низько посаджений горизонт, простір неба займає $\frac{3}{4}$ частки картини;
- сюжет розвивається вночі при освітленні місячним сяйвом.

Таким чином на всіх трьох зазначених картинах, а також на полотні «Чумаки в Малоросії» (літній період) на чумацьких валках присутня жінка, причому на першому возі. Її зображення у центрі головного елемента картини підкреслює ту роль, яку відіграла жінка в побуті чумаків. Чумаки відчували себе людиною вільною. З одного боку, це відчуття свободи у дорозі формувалося після залишення рідної домівки чумака, який наче «виривався» на волю, з другого, завдяки фінансовому достатку, який не менше вселяв почуття свободи. Публіцистичні та фольклорні дані досить чітко фіксують почуття свободи у чумака. Особливо цікавим для нашої теми є фіксація почуття свободи від сімейних зобов'язань. Найявніша такої риси, як волелюбність та особливості відношення до сімейного життя, малює публіцист Данілевський: «Ничего тут (в дороге. — В. Ф.) не связывает чумака. Он по природе не домосед и не под башмаком жены. Он вольный казак: жены слушается только зимой» [7, с. 170]. У фольклорі ці особливості розкрито більш яскраво. Так, збирач чумацьких пісень І.Я. Рудченко записав одну з пісень, де говориться:

*Усп меду і горілки,
Тепер в мене нема жінки:
В кого жінка, в кого діти,
Тому в Польщі добре жити,
А я жіночку не маю —
Я в Одесі погуляю!* [19, с. 52].

І зрозуміло, що відчуття особистої та фінансової свободи часто підштовхувало чумаків до розгульнос-ті та прелюбодіянь.

*Против чумака штани
Частуючи Тяньку,
Против чумака мольку (шубу),
Частуючи Любку* [19, с. 53].

Як бачимо, джерела говорять про факти далеко «не байдужого» відношення чумаків до жінок, яких вони частували у шинках. Цю «небайдужість» фіксує І. Айвазовський, демонструючи у своїх картинах те, що чумаки могли брати жінок з собою у дорогу. Це могли бути жінки, з якими вони познайомились як у шинках, так і в інших місцях. На картині «Обоз чумаків» (1862) зображено дівчину, що співає. Скоріш за все, чумаки могли брати з собою у дорогу і жінок, які гарно співали, щоб скрасити собі тривалий, монотонний час у дорозі. Крім того, не треба забувати ще й той факт, що чумаки могли підвозити жінок, які йшли на прощу до монастирів та святих місць. Але остання категорія жінок не могла відігравати в повному обсязі тієї ролі у подорожньому побуті чумаків, яку відігравали перші дві.

Таким чином, І. Айвазовський візуально зафіксував основні елементи подорожнього побуту чумаків. А також загострив увагу на ролі шинка та жінки у чумацькому житті в дорозі. І. Айвазовський не намагався вкладати певні елементи, які б підсилювали враження від картини, як це було в його морській та історичних тематиках де домінував процес активного сприйняття дійсності. Домінуюча наявність пасивного сприйняття дійсності наближує картини І. Айвазовського більше до постановочної фотографії, в якій око наче виступало в ролі фотоапарата. А це говорить про досить високий рівень достовірності зображень чумацької повсякденності та підкреслює цінність картин І. Айвазовського для вивчення такого явища, як чумацтво.

1. *Афанасьев-Чужбинский А.С.* Поездка в Южную Россию / А.С. Афанасьев-Чужбинский. — Санкт-Петербург : Герман Гоппе, 1893. — 236 с.
2. *Барсамов Н.С.* Айвазовский и Феодосийская галерея / Н.С. Барсамов. — Феодосия : Изд. Феод. музея, 1926. — 32 с.
3. *Барсамов Н.С.* Иван Константинович Айвазовский / Н.С. Барсамов. — Москва ; Ленинград : Искусство, 1941. — 84 с.
4. *Барсамов Н.С.* Иван Константинович Айвазовский. 1817—1900 / Н.С. Барсамов. — Москва : Искусство, 1962. — 275 с.
5. *Вагнер Л.А.* Айвазовский / Л.А. Вагнер, Н.С. Григорьевич. — Москва : Искусство, 1970. — 319 с.

6. Гейман В. И.К. Айвазовскому, к столетию со дня рождения: 17 июля 1817 г. — 17 июля 1917 г. / В. Гейман. — Феодосия : [б. и.], 1917. — 52 с.
7. Данилевский Г.П. Чумаки. Русские очерки. Из путевых заметок 1856 года. О нравах и обычаях украинских чумаков / Г.П. Данилевский. — Москва : Гослитиздат, 1956. — 212 с.
8. Жабцев В.Н. Иван Айвазовский / В.Н. Жабцев. — Минск : Харвест, 2008. — 128 с.
9. Кузьмин Н.Н. И.К. Айвазовский и его произведения / Н.Н. Кузьмин. — Санкт-Петербург : Тип. Булгакова, 1901 — 113 с.
10. Мазиров Л.Е. Иван Константинович Айвазовский. По поводу его пятидесятилетнего юбилея, сборник статей из «Правительственного вестника» / Л.Е. Мазиров. — Санкт-Петербург : Тип Булгакова, 1888. — 36 с.
11. Николаева Н.К. И.К. Айвазовский / Н.К. Николаева. — Москва : Изд. Маевского, 1914. — 48 с.
12. Пилипенко В.Н. Иван Константинович Айвазовский / В.Н. Пилипенко. — Ленинград : Художник РСФСР, 1991. — 188 с.
13. Рябков П. Чумацтво / П. Рябков ; упор. С. Телюпа. — Запоріжжя : Тандем-У, 2010. — 124 с.
14. Саргсян М.С. Жизнь великого мариниста: Иван Константинович Айвазовский / М.С. Саргсян. — Феодосия : Коктебель, 2010. — 383 с.
15. Семевский М.И. Иван Константинович Айвазовский. К воспоминаниям о его юбилее 26-го сентября 1877 г. / М.И. Семевский // Русская старина. — 1877. — Ноябрь. — С. 583—590.
16. Семевский М.И. Иван Константинович Айвазовский. Полувековая годовщина его художественной деятельности / М.И. Семевский // Русская старина. — 1877. — Октябрь. — С. 263—272.
17. Собков И.П. Айвазовский Иван Константинович / И.П. Собков // Словарь русских художников: С древнейших времен до наших дней (XI—XIX вв.). На основании летописей, актов, архивных документов, автобиографических заметок и печатных материалов. — Санкт-Петербург : Тип. М.М. Стасюлевича, 1893. — Т. 1. — Ч. 1. — С. 324.
18. Хачатрян Ш.С. Айвазовский известный и неизвестный / Ш.С. Хачатрян. — Самара : Агни, 2000. — 184 с.
19. Чумацкия народныя песни / И.Я. Рудченко. — Киев : Тип. М.П. Фрица, 1874. — 257 с.
20. Яковлев В.Н. О великих русских художниках / В.Н. Яковлев. — Москва : Искусство, 1952. — 112 с.

Viktor Filas

REST, TAVERN AND WOMAN
IN CHUMAKS TRAVELER'S LIFE
(ACCORDING TO I.K. AIVAZOVSKYI'S
PAINTINGS)

The article analyzes the I.K. Aivazovskyi's paintings on the chumak topic and draws parallels with folk data and information of travel records of G.P. Danilevskiy and A.S. Afanasiev-Chuzhbinskiy. It is noted that the deviation from realism in the image is not an artist's mistake, but the need for which the artist tries to transmit the maximum information about the chumaks traveler's life. Analysis of the I.K. Aivazovskyi's works allowed to determine the role of tavern and woman in the chumaks traveler's everyday life.

Keywords: visual source, woman, traveler's life, I. Aivazovskyi, tavern, chumak.

Виктор Филас

ОТДЫХ, КАБАК И ЖЕНЩИНА
В ПУТЕВОМ БЫТУ ЧУМАКОВ
(ПО КАРТИНАМ И.К. АЙВАЗОВСКОГО)

Проанализированы картины на чумацкую тематику работы И. Айвазовского и проведены параллели с фольклорными данными и информацией путевых записей П. Данилевского и А.С. Афанасьев-Чужбинского. Отмечается, что отклонение от реализма в изображении — это не ошибка художника, а необходимость, с помощью которой художник пытается передать максимум информации о чумацком быте. Анализ работ И. Айвазовского позволил определить роль кабака и женщины в дорожном быту чумаков.

Ключевые слова: визуальные источники, женщина, дорожный быт, И. Айвазовский, кабак, чумаки.